

מכתבים מטרנסילבניה

(מאת כתבנו המיוחד)

בוגדים. — מנוי רב חדש בקלונבורג. — אחדות

אשכנזים וספרדים. — המצב המדיני.

לציונים שהיו בטוחים כי ברא כרעה דאבוה ומעשיו יהיו מבוזים למעשה אביו—בחרו בו. אולי יוכח סוף כל סוף שדרכו הוא איננה נכונה וטמטלה.

הריני רואה הובה לעצמי בחור כהב דאר היום" לבאר את המצורע אל נכון, מפני שדיעה זו נותנת מקום לשעות כאילו באמת יש כאן ריב בין ספרדים ו"אשכנזים".

בכל טרנסילבניה נמצאת רק קהלה ספרדית אחת והיא בעיר קרלסבורג. האחרונים היו מן היהודים הראשונים שקבלו רשיון עוד לפני 450 שנה, מאת אצמטלה האונגרית, להתישב פה. לפי המסור אצלם הגרו הנה מסלונקי. גם אחרי שהתק המגביל את ההישבות היהודים דוסר, ויהודים מכל מיני ארצות באו לגור הנה—נשארו הספרדים נאמנים למסורתם ולא באו בשום מנעוֹמֵשֵׁא עם האשכנזים. שפת דבורם היתה האישפניולית, התחנה אך ורק בינם לבין עצמם, אך לאשכנזים בהדבק גם בהם המחלה המניארות נטמעו בין האשכנזים ובעת כמעט אין זכר להם, ובמקומם לקחו להם החסידים, וסוהם יהודים פולניים שדגרו הנה ושעדין סחויסים בנוסח הפלת פולניה נכלומר סרפללים, הודו" לפני כרוך שאמר" או בקדיש" מוספים, וצמח פרקנא" מה שאין כך אצל אחרים) את השם "ספרדים", שעם" האמת איננו דולטם כלל וכלל.

משעה שהרב הראשי מור"ר משה שמואל גלזר התחיל להטיף בגלוי לציוניות, ונעשה לאחד מעמודי התכונים של הברית היהודית-הלאומית בטרנסילבניה" מצד אחד, ומאידך ניסא התעוררו גם היסודות השחרים הידועים במעשיהם נגד כל מה שיש בו משום חשש של לאומיות—החזקה דמלחמה בינו ובינם, וכן גם נגד הקהלה.

עוד מקדמת דנא נברלו בעלי הוצמח פורקנא" להלכה מהאשכנזים על ידי בתי-הפלה מיוהדים ו"רביים" משלרם, ואולם למעשה שיכים היו לקהלת החרדים כעת, אחרי שהאגודה הפרסבורנית" ומלאכיה דכניסה אוהם תחת כנפיה, והרצחה לים את דרוך איך ובאותה אפן לקנא קנאת ה' צבאות, ובעיקר ע"י הפרסם מאת הצונים ורביהם (כמו גלזר", בא הדבר לידי קרע גלוי. ה"ספרדים" עמדו והודיעו שאין להם שום שיכות לקהלת החרדית ושהם יסרו לרם קהלה בפני עצמם—עם כלי-קדש משלהם... ומשום זה לא ישלמו מסיהם לקהלה. לע"ע עדין עומדים הם בטרדם, וכפי-דנשמע יבוא הדבר עד לפני זורת והשכלה.

ברוכה היא רומניה באדינאים, ומספרם גדול הוא כל כך עד שיוצאים נחיצות לרקים בכל שלשה חדשים ולפעמים גם פחות מזה. וזרה חדשה כדי לכבד את כל אחד ואחד בכבוד, וז"ל. וזיה טקי יוניסקו האריכה ימים. צירי המורשין מדפולנית השמאליות, נפולנת הרומנים, הטרנסילבנים וכן גם הבוקובינים בהונגרותם הביאו את המורשון לידי מצב של אי-יכוס. טקו יונסקו-דבטיח אמנם לכל דפולנות הנטחות שונות, אך כל זה לא דועל. ובראות דמלך שאין כוצא, נטל את המורשין ובכה החפטי טקי יונסקו.

בעוד חדש הערכנה בחירות חדשות מורשונות, ובחור וזיר דווירים נתמנה בריטאנו החפשיני. כפי שמודיעים העהונים הרשמיים, יש תקוה שבידי בריטאנו יעלה להביא סדר ומשמעת בעניני המלוכה, ובעקר להרים שיב את ה"לי" לערכו הקודם.

ר"ח אדר תרפ"ב

משה מוסלר

קשה לרוציא את מלחמות ההתבוללות החקועות בגוף האומה היהודית באונגריה. דומני שלא אטעה אם אומר, שאין בכל העולם דוגמה, כי גם אחרי שנוכחו שהתבוללות זו פשטה את הרגל זה שנהים וחכוסתה שלמה, לא נשחנתה דעהם אף במקצה. ואם במשך דומן, על ידי חליף המשטר, אברה לאונגריה השפעה בטרנסילבניה, הרי יש מקום להתליפה באחרת, אם גם רומניה, שזה רק נשבעו לולהם אתה.

קוראי, דאר-היום" יזכרו עוד מה שהודעתי במכתבי, כי ממשלת רומניה ביהחליטה לבער אחרי המניארות הנפרזה של יהודי טרנסילבניה, אסרה על היהודים לפתח בתי-ספר חדשים ששפת למודם היא אונגרית, ואלה שמתקיימים זה מכבר, עלידם לעבר בעוד שנה שנהים או לרומנים או לעברים. חשב חשבנו שפקודה זו בזור הוצאה לזכויות המעוטים שרומניה רוצה לקימן, הנותנת להם חפש נמור בשלמון בתי-ספריהם—החליש לאט לאט את דמטיעה ויקמו לנו דור יהודי. ברם, לא כך היא דעתם של רבים מיהודי טרנסילבניה, ומעשה בקהלת אר"ד שאסירה עלה הממשלה את למוד השפה האונגרית, מה עשו מנהיגי הקהלה? קמו הנהיגו את השפה הרומנית...

ומה מנוחכה עובדה זו! המול התידימי לבני בניו שול ארפד, והשפה האונגרית היתה קדושה בעיניהם כאלו נחנה מסיני—והיום סקעה קדושה ועברה לרומניה. מקרה זה מראה לנו שיהדות זו אין הקנחה בגלגול זה, אולי בגלגול הבא. העתונות היהודית חוקפת את קהלת אר"ד במאמרים חריפים ומציגה אותה על עמוד הקלון. אך הבוגדים לא שנו מהחלטום עד היום.

ובעוד אנו עומדים כרוהים ומחפלאים על בנית קהלה-ארד,—הניעחנו ידיעה אחרת הנותנת הקוה להמשיך את המלחמה נגד כל מה שהשאירה לנו היהדות ואונגריה הישנה, ובעיקר נגד הוטרדות הקדלות. כידוע, הצטינה אונגריה בשלשה מיני קהלות: נאורים, שטטוס-קוו וחרדים, והמלחמה ביניהם לא פסקה אף אחרי שטרנסילבניה עברה לרומניה. כל אחת מהן הושבת את עצמה לבאהיכה היחידה של היהדות, ולא הוור אף על משהו מעיקריה גם בטקום שהדבר נונע לכלל היהדות. ולכן עלינו לקדם בשמחה את המצורע זה שוב ששי, קדלות, שטטוס-קוו וחרדים, בעיר נינקרול, התאחדו לאחת, בשם קהלה יהודית כללית". מקרה זה ישפיע אולי גם על קהלות אחרות ובזמן כן הומנים נזכה אולי לראות את היהדות הטרנסילבנית מאוחדת שוב כלפי פנים וכלפי חוץ. כהלת ההרפרדות, אופית היא לגבי יהודי אונגריה, וכל צעד הנעשה בכדי לאחד שוב את החלקים הנפרדים—מראה לנו שהגבול הגבול בינה ובין היהדות האונגרית—היא התרופה המועילה לטהרתה.

הנאין וההורני המפורסם הרב הראשי הר"ג משה שמואל מלזנר, רבה של קהלת החרדים בקלונבורג, הידוע בחור לוחם בעד הרעיון הלאומי והציוני בטרנסילבניה ומחוצה לה, ובעיקר בקהלתו דגדולה—הרפטר ממשרתו, מפני ההרופפות מצב בריאותו לעת זקנה, ועל מקומו ובהסכמתו נחמנה בנו מור"ר עקיבא מלזנר. בי"א לחדש טבת שנה זו, התאספו ראשי הקהלה, באיכנה הממשלה בגיוההכנסת הגדול, והרב הרצשי החדש נאם לפנידם נאום מנוי, בצינו את דרך עבודהו בעתיד, והבטיח לעבר לטובת אהדות הקהלות. אמנם קוינו שהרב וחדש ילך בדרכי אביו וילדם גם בעד החית הרעיון הלאומי והחזקתו בעדתו, אך הקיותינו לא נהגשמו. וכבר בשבת זו יצא בדורשנו נגד ההרבות".

כדאי לציין שרק בעורחם של הציונים נבחר הרב הזה, ואלמלא דם לא היה זוכה להמנות במקום אביו. החסידים ושאר מהננדי אביו, נהלו בגלוי מלחמה נגד מנוי, ורק הודות